

HEALTH projekti poliitikasoovitused

Mõttekoda Praxis ja Eesti LGBT Ühing

2024

2021-2024 uurisid Mõttekoda Praxis ja Eesti LGBT Ühing projektis „Tervisevõrdsus, LGBTQI+ õigused ja transinimeste tervishoid“ [Eesti tervishoiutöötajate teadlikkust ja hoiakuid LGBTI inimeste suhtes](#). Samuti uuriti tervishoiutöötajate ootusi LGBTQI+ tervisevõrdsuse teavitusmaterjalide ning koolituste suhtes.

Projekti raames tutvuti teaduskirjandusega, viidi läbi eelnimetatud küsitlusuuring Eesti tervishoiutöötajatega, kutsuti kokku transinimeste ekspertkogu ning tehti [teavitustegevusi](#) (sh koolitused, konverents ja infomaterjalide ning e-kursuse koostamine). Nimetatud tegevuste tulemusel sündisid siinsed poliitikasoovitused.

Teavitus, sh koolitused, tervishoiutöötajate väljaõpe ning teadustöö

1. Depsühhopatologiseerida transidentiteetid. Rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni 11.versiooni tutvustamine Eestis on alles ees. Selle uuenduste ja transidentiteetide depatologiseerimise tutvustamine tervishoiutöötajatele peaks vähendama tervishoiutöötajate seas eelarvamusi transinimeste suhtes.

2. Juurutada LGBTQI+ tundlikku ja kaasavat keelekasutust tervishoiuasutustes, ametlikes dokumentides, koolitustel, konverentsidel ja infomaterjalides.

3. Meditsiinitöötajad vajavad koolitusi, infomaterjale ja laiemat teavitamist, et kujundada toetavaid hoiakuid ja teadlikkust. Tervishoiutöötajate kohustusliku täiendkoolituse üks osa peaks olema kultuurilise ja kliinilise kompetentsi tõstmine tööks LGBTQI+ patsientidega. Selleks:

- a. peaks tegema koostööd huvikaitseorganisatsioonidega;
- b. peaks tegema koostööd kõrgkoolide ja uurimisasutuste spetsialistidega, kellel on pädevus LGBTQI+ kultuurilise kompetentsi küsimustes;
- c. peaks koguma teavet LGBTQI-spetsiifilise tervishoiu ja riskide kohta sootundlikult ja patsiente kaasavalt;
- d. peaks viima läbi LGBTQI+ patsiente kaasavaid tervisealaseid uuringuid.

4. Tervishoiuasutused peaksid võimaldama oma töötajatele teadmiste kaasajastamist ja täiendkoolitust, samuti uurimistöö tegemist LGBTQI+ patsientide terviseküsimustes.

5. Tervishoiuasutused ja erialaliidud peaksid pöörama koolituste ja -konverentside väljatöötamisel tähelepanu ka LGBTQI+ inimeste vajadustele. Sealhulgas peaks pidama silmas ka nn topeltvähemuste olukorda, st inimesed, kes on ebavõrdses olukorras mitme erineva tunnusega seoses, nt LGBTQI+ noored ja -lapsed ning vanemaealised, muukeelsed LGBTQI+ inimesed, transnaised jne.

6. Tervishoiutöötaja väljaõppe osa peaks moodustama ka teave LGBTQI+ patsientide erivajadustest. Tervishoiutöötajate koolitamisel peaks üle vaatama kehtivad ja planeeritavad õppekavad selle pilguga, et sinna oleks integreeritud ka inimõigustepõhist lähenemist ning biomeditsiinilise tervisemudeli kõrval sisaldaks teadmisi biopsühhosotsiaalse mudeli rakendamise kohta, mis õpetaks tulevasi tervishoiutöötajaid arvestama patsiendi sotsiaalse kontekstiga ning valmistaks ette tööks LGBTQI+ patsientidega.

7. Suuremat tähelepanu peaks pöörama õdede ja perearstide ettevalmistamisele tööks LGBTQI+ patsientidega. Neil sihtrühmadel on [Mõttekoja Praxis tervishoiutöötajate hoiakute ja teadlikkuse uuringu](#) tulemuste järgi teiste tervishoiutöötajatega võrreldes madalam teadlikkus LGBTI patsientide vajadustest.

8. Teadustööks kogutavate andmete puhul tuleks pöörata tähelepanu LGBTQI+ patsientide esindatusele ja nende andmete kajastumisele teadustöö analüüsis ja tulemustes.

Tervishoiuasutuste toimimine ja reeglid

1. Tervishoiutöötajate teadlikkuse tõstmiseks sobivad koolituste kõrval ka tervishoiuasutuste organisatsioonisisese juhendid, standardid jms, mis tutvustavad LGBTQI+ patsientide spetsiifikat ja nende vajadusi.

2. Tervishoiuasutustes võiksid kasutusel olla juhendmaterjalid ja meetmed vaenuliku või ebavõrdse kohtlemise, sh sooidentiteedi või seksuaalse sättumusega seotud ahistamise või muu kohatu kohtlemise adresseerimiseks ja vältimiseks. Meetmed peaksid soovimatu kohtlemise eest kaitsma nii patsiente kui ka tervishoiutöötajaid ja tugipersonali.

3. Ootealad ja vastuvõturuumid peaks kujundama selliselt, et need mõjuks toetavalt ja julgustavalt ka LGBTQI+ inimestele. Seda aitavad saavutada

mitmekesisust toetavad infomaterjalid (nii visuaalsed pildid, nagu nt vikerkaare kleebised, kui ka kirjalikud brošüürid), võimalusel unisex tualetid ja riietusruumid.

4. Tervishoiuasutused võiksid infomaterjalide, siltide või nõustamise abil julgustada transpatsiente avaldama tervishoiutöötajale oma kasutusel oleva nime ja sootähise, kui see erineb ID-kaardil märgitust. Võimalusel tuleks kasutada patsiendi eelistatud nime ja sootähist ka terviseandmete salvestamisel, epikriisides, saatekirjades jms dokumentatsioonis. Selle soovitusel rakendamise eeldab selles küsimuses tervishoiutöötajate koolitamist.

5. Günekoloogid ja androloogid peaksid kaasama patsiendi küsimustikesse LGBTQI+ teadlikud küsimused, nt kui küsitakse partneri soo, seksuaalkäitumise, pereplaneerimise vms kohta.

Trans-tervishoiu korraldus

1. Viia Eesti trans-tervishoiuteenuste korraldus, sh selle aluseks olevad õigusaktid kooskõlla inimõiguste normidega.

Transinimestele soolist üleminekut toetava tervishoiuteenuse pakkumine ei tohi olla sõltuv sellest, kas inimene on valmis riiklikult pealesurutud kohustusliku psühhiaatrilise ekspertiisiga. Kohustuslik psühhiaatriline ekspertiis psühhopatologiseerib transinimesi ning riivab transinimeste õigust eraelu kaitsele.

Samuti riivab transinimeste õigust eraelu kaitsele nõue saada üleminekut toetavate tervishoiuteenuste kasutamiseks luba interdistsiplinaarselt arstlikult komisjonilt ning valdkonna eest vastutavalt ministrilt. Tegemist on ressursikulukate ja järjekordi pikendavate toimingutega. Kohtumine psühhiaatri ja/või arstliku komisjoniga peaks olema vabatahtlik.

2. Trans-tervishoiuteenuste osutamine tuleb lahti haakida riiklikust soolise identiteedi tunnustamise korrast, sest need on erinevad protsessid, mis ei tohi teineteisest sõltuvuses olla.

3. Trans-tervishoiuteenuste osutajad peaksid juhinduma [Maailma Trans-tervishoiu Ühingu \(WPATH\) 2022. aasta tervishoiustandardi 8. versioonist \(Standards of Care\)](#).

4. Tervisekassa ja Sotsiaalministeerium peaksid koostama kõigile tervishoiutöötajatele ja patsientidele juhise, mis kirjeldab, millised trans-tervishoiuteenused on ravikindlustusega kaetud ning millistel tingimustel.

5. Pakkuda Rahvusvahelise Trans-tervishoiu Ühingu soovitude järgi hormoonasendusravi võimalust ka alla 18-aastastele noortele.

Samuti luua puberteeti edasilükkava ravi ravijuhis koos selge informatsiooniga, kellel on pädevus vastavat teenust pakkuda.

6. Avaldada nüüdisaegseid trans-tervishoiu ravipraktikaid valdavate spetsialistide kontaktide info nii asjaomaste avalik-õiguslike asutuste kui ka tervishoiuasutuste kodulehtedel, et see oleks transinimestele hõlpsalt kättesaadav. Olukord, kus transinimesed peavad ise oma kogukonna sees kaardistama seda, millised arstid neid jutule võtavad või kelle juures nad oma muredele lahendusi saavad, peaks olema vaid ajutine.